

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Α΄,

ΚΑΙ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Β΄.

ΑΡΧΟΜΕΝΟΙ τῆς ἐκδόσεως τῆς *Εὐτέρπης* πρὸ δικτατείας ἐκοσμήσαμεν τὴν πρώτην σελίδα αὐτῆς διὰ τῆς εἰκόνος τοῦ Ἡγεμόνος τῆς Ῥωσικῆς Αὐτοκρατορίας. Ἐν τῇ Ἑλλάδι ἐκδομένη καὶ εἰς Ἑλληνικὴν γραφομένη γλῶσσαν, ἡ *Εὐτέρπη* γλυκυτέραν ἄλλην δὲν προσέφερεν ἀπαρχὴν τῶν κόπων αὐτῆς, παρὰ τὴν εἰκόνα ἐνός, τοῦ πρωτίστου τῶν μεγάλων καὶ κραταιῶν τῆς Ἑλλάδος Προστατῶν, ὅστις, παρὰ τὰ κοινὰ καὶ τοῖς ἄλλοις τῶν Ἑλλήνων φίλοις προσόντα, ἔφερε καὶ τὸ Ὀμόθησκον.

Ἡ τύχη ὅμως κατεδίδασκεν ἡμᾶς, ἄλλοτε προσφέροντας ἐν χαρᾷ τὴν εἰκόνα τοῦ Νικολάου Α΄. ζῶντος καὶ ἀκμᾶζοντος τῷ σώματι, νὰ προσφέρωμεν μὲν αὐτὴν καὶ πάλιν, ἀλλ' ὅπως τὴν συνοδεύσωμεν διὰ δακρύων καὶ στεναγμῶν, ὁποίους αἰσθημαζωπρὸν εὐγνωμοσύνης ἀποσπᾷ ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τοῦ στήθους παντὸς Ἑλλήνου. Ὁ Μέγας Νικόλαος, ὅπως ἀπεκάλεσαν αὐτὸν καὶ οἱ ἐχθροὶ του, ἀπέθανε, καὶ σήμερον κοιμᾶται τὸν ὕπνον τῆς αἰωνιότητος ὑπὸ τοὺς θόλους, ὅπου πρὸ αὐτοῦ κατετέθησαν τόση δόξα καὶ τόση δύναμις, ὑπὸ τοὺς λίθους ὑφ' οὗς ἀναπαύονται Πέτρος ὁ Μέγας, Αἰκατερίνη ἡ Μεγάλη, Παῦλος ὁ πατὴρ καὶ Ἀλέξανδρος Α΄. ὁ ἀδελφός αὐτοῦ.

Εἰς ἡμᾶς δὲν ἀνῆκε ἡ βιογραφία τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Ῥωσσίας. Οὐ μόνον τὴν πολιτικὴν δὲν ἐπαγγελλόμεθα, ἀλλὰ, καὶ τούτου ὑπάρχοντος, μεγάλου ἀνδρὸς καὶ ἡγεμόνος ὑπερόχου ὁ βίος, μετὰ τῆς ἱστορίας τοῦ αἵματος, ἐν ᾧ ἤκμασεν, ἀδιασπᾶστος συνδεδεμένος, ἀποφύρα ἐν ἑαυτῷ ὁλοκλήρων πολιτικῶν μεταβολῶν τὴν ἱστορίαν. Καθὼς ἀδύνατος ἀποβᾶναι ἡ ἐν ὀλίγαις λέξεσι βιογραφία ἐνός Ἀλεξάνδρου, ἐνός Καίσαρος, ἐνός Κωνσταντίνου, ἐνός Καρλομάγνου, ἐνός Καρόλου Ε΄, ἐνός Πέτρου, ἐνός Ναπολέοντος· οὕτω καὶ τοῦ Νικολάου Α΄. ὁ βίος δὲν δύναται οἰκείας νὰ τύχῃ θέσεως ἐν ἐφημερίδι περιοδικῇ. Στατιστικῶν σημειώσεων τὴν ἐπανάληψιν ἀποφεύγομεν καὶ δὲν θαρούμεν πλέον τοῦ ἀναγνώστου τὴν ὑπομονὴν διὰ ξηρὰς ἐπανάληψις πράξεων, ἅς καὶ τὸ ἔσχατον αὐτὸ ἄτομον τῆς ἐνεστώσης γενεᾶς δὲν ἀγνοεῖ. Καθὼς καὶ ἐπὶ τῶν αὐτοκρατορικῶν τάφων τῆς τῶν Ῥώσων Δυναστείας ἄλλο τι δὲν χαράσσεται ἐπὶ τοῦ καλύπτοντος τὸν νεκρὸν τῶν ἡγεμόνων γρανίτου, εἰμὴ τὸ ὄνομα τοῦ ὑπ' αὐτὸν ἀναπαυομένου, ἡ ἡμέρα τῆς γεννήσεως, ἡ τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀναβάσεως αὐτοῦ καὶ ἡ τῆς ἀποβιώσεως αὐτοῦ· οὕτω καὶ ἡμεῖς σήμερον, περὶ τοῦ

Εὐτέρπ. τόμ. Η'. φυλλ. 60

Νικολάου, ὡς Αὐτοκράτορος, γράφοντες, ἀρκούμεθα εἰς ταῦτα καὶ μόνα:

« ΝΙΚΟΛΑΟΣ Ο ΠΑΥΛΙΔΗΣ, Αὐτοκράτωρ τῶν Ῥώσων, ἐγεννήθη τῇ 25 Ἰουνίου 1796, ἀνέβη τὸν » θρόνον τῇ 25 Δεκεμβρίου 1825 καὶ παρέδωκε » τὸ πνεῦμα ἐν Κυρίῳ τῇ 18 Φεβρουαρίου 1855. »

Ἐὰν ὑπάρξῃ ἀνθρωπότης, ἐὰν ὑπάρξῃ ἱστορία, αὕτη διηγηθήσεται τὰς μακρὰς τοῦ Αὐτοκράτορος ἀνδρὸς ἡμέρας. Ἐὰν ἡ μνήμη δὲν ἀποχαιρετήσῃ τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς Ἕλληνας ἰδίως, τοῦ Νικολάου Α΄. τὸ ὄνομα καὶ αἱ πράξεις αὐτοῦ ζωοραὶ θέλουσι παρίστασθαι ἐκάστοτε. Ἐὰν ὅμως κατὰρα εἰς οὐρανοῦ καταδικάσῃ τὴν ἀνθρωπότητα εἰς τὴν ἀπολίθωσιν, ἡ *Εὐτέρπη* δὲν ἀξιοῖ βεβαίως ποτὲ, ὅτι, γράφουσα ὀλίγα περὶ τοῦ Αὐτοκράτορος Νικολάου, αὕτη μόνη, ὡς οἱ Γίγαντες, θέλει παλαίσει κατὰ τῆς ὀργῆς τοῦ Θεοῦ, οὐδ' ὅτι θέλει ἀναχαιτίσει τὸν κατακλυσμὸν, ὅστις, συγκαλύπτων τὸν κόσμον ἅπαντα τὸν πολιτικόν, θέλει συμπαράσῃ τότε καὶ τοῦ Νικολάου τὴν μνήμην.

Ἄλλ' ὡς ἀνθρωπος, ὡς πατὴρ, ὡς σύζυγος, ὡς συγγενής, ὁποῖος ὑπῆρξεν ὁ Νικόλαος; Χριστιανὸς ταπεινὸς καὶ εὐσεβής, πατὴρ ἄγρυπνος καὶ φιλόστοργος, σύζυγος πιστὴ καὶ λάτρης εὐγνώμων εἰς Γυναῖκα, τὰ πάντα ἀρνηθεῖσαν καὶ τὰ πάντα παθοῦσαν ὑπὲρ Αὐτοῦ, συγγενής, πατρός ἐπέχων θέσιν, τοιοῦτος εἰκονίσθη ἀνάκαθεν, τοιοῦτος ἐβίωσε καὶ τοιοῦτος ἀπέθανεν ὁ Αὐτοκράτωρ Νικόλαος. Ἀφήσωμεν εἰς τοὺς ἰδόντας καὶ πλησιάσαντας αὐτὸν νὰ τὸν εἰκονίσωσι καὶ ἐκ τούτων τοὺς ἐχθροὺς τῆς Ῥωσσίας προτιμῶμεν. « Οἶδε καὶ πολέμιος ἀνδρὸς ἀρετὴν θαυμάζειν. »

« Ὁ Μέγας Δουξ Νικόλαος, (γράφει ὁ Πρ. Πέτρος Κοτζλόφσκις, Καθολικὸς τὴν θρησκείαν, ἰδὼν αὐτὸν, πρὶν ἢ ἀναβῇ τὸν θρόνον) (1) ἐπρωικίσθη ὑπὸ τῆς φύσεως διὰ τὸν ὀραιότερου δώρου, ὅπερ αὕτη ἀποδίδει εἰς τοὺς ὑπὸ τῆς τύχης προορισθέντας, ἵνα ἄρχωσι τῶν ἄλλων ἀνθρώπων· ὁ Νικόλαος φέρει τὴν εὐγενεστέραν φυσιογνωμίαν ἀφ' ὅσας μέχρι τούδε εἶδον. Ἡ συνήθης ἐκφρασίς τοῦ προσώπου αὐτοῦ φέρει τὸ αὐστηρὸν καὶ ὑπεροπτικόν, ὅπερ οὐδόλως εὐαρεστεῖ. Ἄλλ' ὅμως ἡ ἔξις τοῦ νὰ καταπνίγῃ καὶ κατασέλλῃ τὰς ιδιοτήτας αὐτὰς τοσοῦτον ἀδιαχώριστος ἀπ' αὐτοῦ κατέστη, ὥστε οὐδὲν ἐν αὐτῷ διακρίνει τις τὸ ἐπιτετηθευμένον, τὸ στενόχωρον καὶ τὸ περιπλέκον καὶ μ' ὄλοντοῦτο ὅλοι οἱ λόγοι, καθὼς καὶ πᾶται αἱ κινήσεις αὐτοῦ, οὕτω μεμετρημένοι καὶ διεγέρθυμις ἐπὶ ὑπάρχουσιν, ὥστε νομίζει τις, ὅτι πρὸ αὐτοῦ κρατεῖ χάρτην μουσικῆς. Εἰς θαυμασμόν καὶ ἐκπλήξιν φέρει τῶντι τὸ σύνολον τοῦ βίου καὶ τῆς συμπεριφορᾶς τοῦ Ἡγεμόνος τούτου. Ὀμιλεῖ μετὰ ζωηρότητος, μετὰ ἀπλότητος δὲ ἐντελεστάτης καὶ πρέποντος· πᾶν, ὅτι ἐν λέγει, εἶναι πνευματικῶδες, οὐδεὶς κοινὸς καὶ τετριμμένος ἀστεϊσμός, οὐδεμία λέξις παράκαιρος ἢ ἀσήμαντος

(1) Σημ. ἴδε Schnitzler « Histoire intime de la Russie » τμ. 2 σελ. 293.

ἐξέρχεται τοῦ στόματος αὐτοῦ. Ἐν δὲ τῷ τόνῳ τῆς φωνῆς του ἢ τῇ συνθέσει τῆς φράσεώς του οὐδὲν ὑποδεικνύει τὴν ὑπερηφάνειαν ἢ τὴν προσποίησην καὶ μὴ μόνον τοῦτο ἀμέσως ἐννοεῖ τις, ὅτι ἡ καρδιά του ὑπάρχει κεκλεισμένη, ὅτι τὸ φράγμα αὐτῆς ὑπάρχει ἀπρόσιτον καὶ, ὅτι ἄφρων λογίζεται ὁ ἐλπίζων νὰ μετρήσῃ τὸ βάθος τῆς ιδέας του ἢ νὰ ἀποκτήσῃ τὴν ἐμπιστοσύνην αὐτοῦ ἅπασαν Ὁ Μέγας Δουξ, δὲν ἐνασχολεῖται εἰς μόνον τὰ καθαρῶς στρατιωτικά· ἔχει φήμην καλοῦ γεωμέτρου καὶ ἐπαμείνως καλοῦ μαθηματικοῦ. Ἀναγινώσκει πολλὰ καὶ οἱ περὶ αὐτὸν μὲ ἐβεβαίωσαν, ὅτι εἰς ὕψιστον βαθμὸν κατέχει τὴν ἐπίμονον ἐκείνην προσοχήν, ἥτις, κατὰ τοὺς ἀξιωματημонуτούς ὁρισμούς τοῦ Μοντεσκιού, συγκρατεῖ καὶ μόνον τὴν μεγαλοφυΐαν. Ὁ Μέγας Δουξ ἀρκεῖται σήμερον εἰς μόνον τὰ στρατιωτικά· τὰ πάντα ὅμως προαναγγέλλουσιν, ὅτι θέλει καταστήσῃ καὶ ἐξοχος πολιτικός· ἐὰν δὲ τελειώσῃ τὴν ζωὴν αὐτοῦ, χωρὶς νὰ διαπραξῇ μεγάλα κατρθώματα, τὸ τοιοῦτον θέλει μαρτυρήσῃ μόνον, ὅτι εἰς τὸν προορισμὸν αὐτοῦ ἐλάνθανε· διότι φαίνεται, ὅτι ἡ φύσις προσδιώρισεν αὐτὸν εἰς μεγάλων κατορθωμάτων τὴν ἐπίτευξιν. . . . Ἐὰν ὁ Μέγας Δουξ Νικόλαος ἀναβῇ ποτε ἐπὶ τοῦ θρόνου, δὲν ἀμφιβάλλω, ὅτι μετὰ ζήλου καὶ ἀφοσιώσεως θέλουνσιν ὑπηρετήσῃ αὐτόν· τοῦτο δὲ οὐχὶ διότι θέλει κερδίζει τὰς καρδίας δι' ἀξιοφροσύνης, ὡς Ἑρρίκος ὁ Δ', ἀλλὰ διότι οἱ ἄνθρωποι ἀγαπῶσι νὰ ὑπείκωσιν εἰς ἡγεμόνα ὃν περ ἐκάστοτε κομπάζοντες δύνανται νὰ δακτυλοδεικτώσιν, εἰς ὃν τὸ Κοινὸν δικαίως δύναται νὰ ἐφαρμοσῇ τοὺς δύο περιφήμους στίχους τῆς Βερνίκης, ἡγεμόνα, ὅστις, ὑπὸ τὴν σφαγίδα αὐτὴν τῆς μεγαλειότητος, τὴν ὑπὸ τῆς φύσεως ἐντυπωθεῖσαν, κατέχει συνάμα νοῦν ὑπέρτερον, ἐπαυξάνοντα καὶ μεγεθύνοντα τὴν διὰ τῆς ὀφews καὶ τῆς μορφῆς ἐμποιωθεῖσαν ἤδη ἐντύπωσιν. Εἰς τὰς συμπαθείας καὶ εἰς τὰ μίση φανεροῦται πρὸ παντὸς πᾶσα ἀτομικότης· ὁ Μέγας Δουξ ἀγαπᾷ τὴν σύζυγον αὐτοῦ, ὅποιον τρόπο πράττει τὰ πάντα, δηλαδὴ διὰ τρόπου ἀπλοῦ καὶ εὐγενοῦς. . . . »

Ὁ Αὐτοκράτωρ Νικόλαος ἐνυμφεῖται τῇ 13 ἰουλίου 1817, τὴν θυγατέρα τοῦ Φριδερίκου Γουλιέλμου Γ'. Δουζὶαν Καρλότταν, μετὰ τὸ ὀρθόδοξον βάπτισμα μετονομασθεῖσαν Ἀλεξάνδραν Φεοδορόβην, γυναῖκα ἐξόχων προτερημάτων. Ἴδου τί, ἐκ τούτου λαμβάνων ἀφορμὴν, ἔγραψεν ὁ Σνίτζλερ, συγγραφεὺς πικρῶς μὲν, ἀλλ' ἀξιοπρεπῶς περὶ 'Ρωσσίας κρίνας. (1)

« . . . Ἐνωσις καὶ σύμπνοια πληρεστάτη, δυνάμεθα μάλιστα εἰπεῖν, παραδειγματικὴ ὅλως, καὶ ἰδίως καθόστον ἀφορὰ τὸν σύζυγον, προϊστάτο τοῦ εὐτυχοῦς τούτου γάμου. Ἡ δὲ γέννησις πρίγκιπος διαδόχου, ἐπελθοῦσα κατ' αὐτὸ τὸ πρῶτον ἔτος (τῇ 29 Ἀπριλίου 1818), συνέσφριξεν ἔτι μάλλον τοὺς δεσμούς τούτους. Ἡ ἱστορία ὀφείλει νὰ συγκαταλέξῃ μεταξὺ τῶν πολυτίμων αὐτῆς ἐγγράφων τὴν

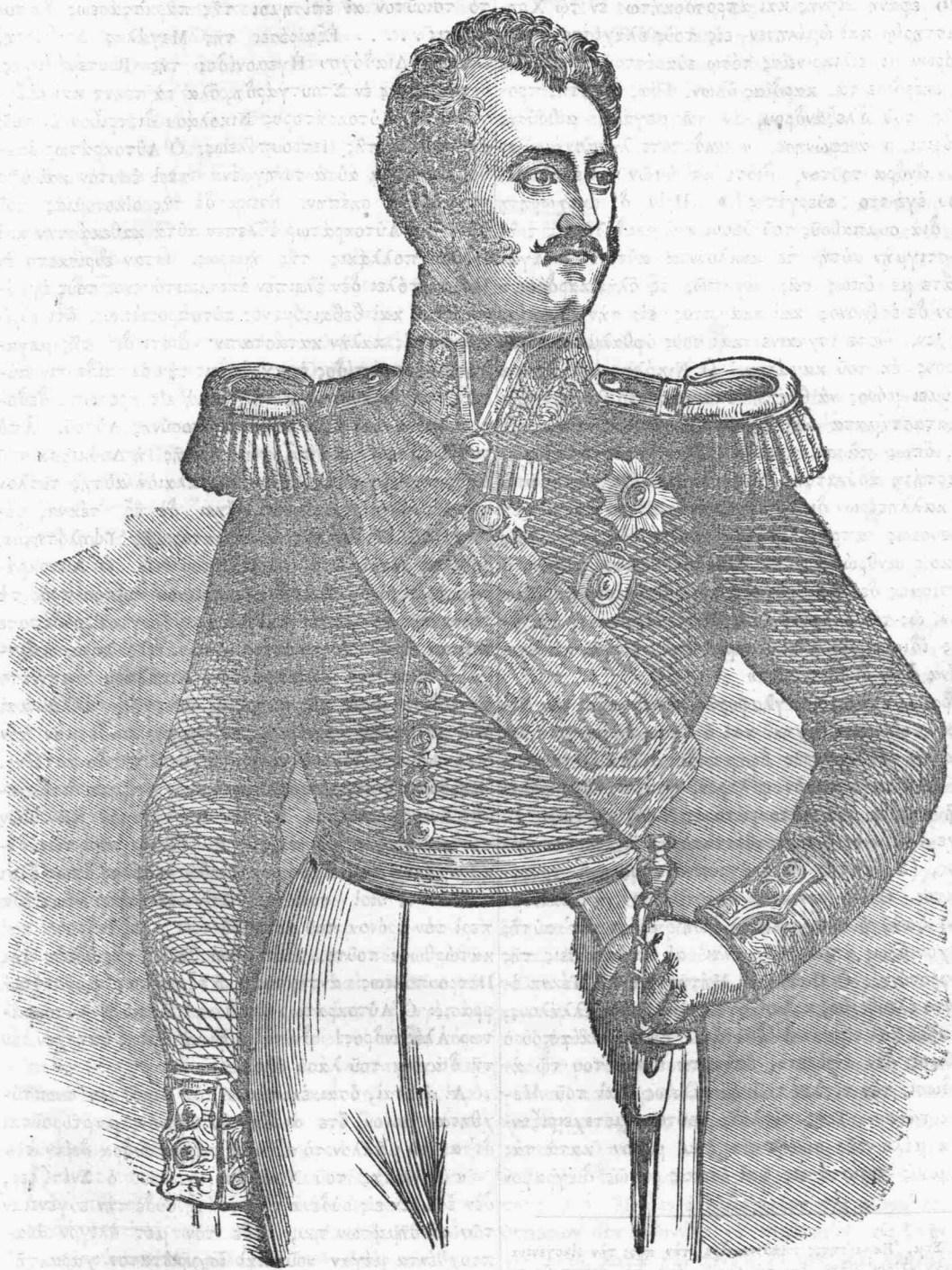
ἐπιστολὴν ἣν ὁ πατὴρ ἔγραψεν ἐπὶ τούτῳ πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον τῆς Μόσχας Αὐγουστίνον (1). Ἡ ἔνωσις αὕτη ἔσχεν ἀναμφιδόλως ἐπιρροὴν ἀγαθὴν ἐπὶ τῆς ἀναπτύξεως τῶν πλεονεκτημάτων τοῦ ἡγεμονοπαίδους, αἱ δὲ ἀπολαύσεις, ὅσας ἐξήντηλει ἐν τῇ οἰκίᾳ καὶ εὐμερίᾳ, δὲν ἤρρησαν νὰ γεννήσωσιν εὐτυχεῖς ἐντυπώσεις ἐν τῇ φυσικῶς ἀγαθῇ καρδίᾳ του, εἰ καὶ ἐν γένει ὀλίγον προσκλίνει εἰς τὴν εὐαισθησίαν καὶ τὸν ῥομαντισμὸν. Εὐχαριστούμενος ἐπὶ ταῖς τοιαύταις ἀπολύτεσι δὲν ἔδειξε περισσοτέραν τοῦ Ἀλεξάνδρου αὐτοῦ ὀρεξιν πρὸς τὰς παραστάσεις καὶ τὰς ἐορτάς τῆς Αὐλῆς. Μιμούμενος· μάλιστα αὐτόν, ἐμόναζεν εἰς τὰ ἐνδοτέρα τοῦ οἰκήματος αὐτοῦ, ἐφ' ὅσον ἐπέτρεπον τοῦτο αἱ ὑποχρεώσεις του, προβάλλων ἐκάστοτε ἐν ἀνάγκῃ εἰς δικαιολογίαν τοῦ τὰ πατρικὰ καὶ συζυγικά καθήκοντα. Χάρτι δὲ τοῦ ἐν τῷ ἀνακτόρῳ Ἀντισκωφ (ὅπου κατοίκει ὁ Νικόλαος) ἐπικρατοῦντος πνεύματος τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἁρμονίας, πολλὰ ἀναμφιδόλως ἀλλήλοις ἀνέγνωσαν οἱ δύο σύζυγοι καὶ πολλὰ συνεπληρώθησαν κενὰ τῆς ἐκπαιδεύσεως πρίγκιπος, εὐτυχῶς πεπρωκισμένου δι' ἐξόχων προτερημάτων. Ἀφ' ὅτου μάλιστα ἐγνώρισεν, ὅτι ἐκαλεῖτο εἰς τὴν ἐνδοξατάτην ἀποστολὴν τῆς βασιλείας, ἰσχυρότερον συνηθάνθη τὴν ἀνάγκην αὐτὴν.

« Τὸ Κοινόν, ὃ περ ἡγνώνει τὰ καθέκαστα ταῦτα, δὲν ἔκρινε τὸν Νικόλαον, τότε γενικὸν ἐπιθεωρητὴν τοῦ Μηχανικοῦ διατελοῦντα, εἰμὴ ἐκ τῶν ὑπαλλήλων ὑπηρεσιῶν, ὅσας ἐξετέλει ἐν τοῖς στρατεύμασι τῆς φρουρᾶς τῆς Πετροποπόλεως. Οὐδεὶς λοιπὸν ἤλπιζεν, ὅτι ἐν τῷ Νικολάῳ εὐρήσει τὴν ὀριμότητα καὶ τὴν φρόνησιν, ἣν ἡ βασιλεῖα ἀπαιτεῖ. Μόλις λοιπὸν ἀνέκυψε τῆς ἐκπλήξεώς του, ἀναγνωρίζον τὴν πλάνην αὐτοῦ, καὶ ἔσπευσε νὰ τὴν ἐπανορθώσῃ διὰ τοῦ θαυμασμοῦ, περὶ οὗ ὠμιλήσαμεν ἀνωτέρω, ἐν τῷ ὅποιῳ καὶ ἡ κολακεία ἐπὶ μικρὸν ἐνείχετο, ὅστις ὅμως οὐχ ἦττον πραγματικὸς καὶ εἰλικρινὴς τῇ βάσει ὑπῆρχε.

« Τὸ ὑψηλὸν τοῦ Νικολάου ἀνάστημα, τὸ μεγαλοπρεπὲς ὕψος του, τὸ αὐστηρὸν καὶ ἀγέρωχον ἐν μέρει ἥθος του, τὸ κατὰ τι ἀγριωπὸν μὲν ἀλλὰ ξυμλεων εὐφυΐας καὶ πνεύματος βλέμμα του, τὸ πλατὺ καὶ ὑψηλὸν μέτωπόν του, τὸ ἐξωτερικὸν ἐπὶ τέλους, ὅπερ τοσαύτην ἐξασκεῖ ἐπιρροὴν καὶ ἐπιβάλλει εἰς ἅπαντα τὸν κόσμον, ὅσας εἰς τὴν ἐκφρασιν πνεύματος δραστηρίου προσθέτει τὴν ἐκφρασιν τῆς σωματικῆς δυνάμεως καὶ τῆς ἰσχύος τοῦ χαρακτῆρος, πάντα, λέγω, ταῦτα ἔσχον τὴν μερίδα αὐτῶν εἰς τὸν θαυμασμὸν τοῦτον. Καὶ ὅμως ἡ ἀνδρική ὠραιότης τοῦ Νικολάου δὲν ὑπῆρχε κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν (τῇ 1825) ὅποια κατέστη ἀκολούθως· διότι ἡ μὲν ἡλικία προβαίνουσα συνεπλήρωσε τοὺς ὠραίους αὐτοῦ χαρακτῆρας, ἡ δὲ ἔξις τῆς παραστάσεως καὶ τοῦ διατάσσειν μετέδωκε ζωὴν μείζονα εἰς τὴν στάσιν αὐτοῦ καὶ εὐχέρειαν μεγαλητέραν εἰς τὰς κινήσεις του. Τότε ἡ φυσιογνωμία αὐτοῦ ἔφερε τι τὸ σκληρὸν, αἱ κινήσεις του ὑπῆρχον βίαιαι, ὁ δὲ λό-

(1) Σημ. αὐτοῦ σελ. 211 — 214.

(1) Σημ. ἴδου αὐτὴν κατωτέρω.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Α΄

ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΠΑΣΩΝ ΤΩΝ ΡΩΣΣΙΩΝ.

γος αὐτοῦ θραυγὲς καὶ πρηνές. Μόλοντοῦτο οἱ ἐγγύτερον πλησιάζοντες αὐτὸν ἐθέλοντο ἐπὶ τοῖς εὐλιχρινέσι καὶ ἐλευθερίαις τρόποις αὐτοῦ, ἐπὶ τῇ καθρότητι καὶ ἀκριβείᾳ τοῦ πνεύματός του, ἐπὶ τῇ εὐγενείᾳ καὶ ἰσχυρατόνῳ ὁμιλίᾳ του.

α Οἱ ἀστοὶ τῆς πρωτευούσης χαίροντες ζωηρῶς ρομένῃς, ἀνευ οἰαδήποτε συνοδείας, ἀνευ ὑπηρετοῦ ἔμαθον, ὅτι ὁ ὠρῆτος, οὗτος ἱππότης, ὁ τέλειος αὐ-

τὸς στρατιώτης εἶχεν ἴσον τὸ σέβας καὶ πρὸς τὰς πολιτικὰς ἐνασχολήσεις καὶ ὅτι ἔσεται προσῆτος τοῖς πᾶσι, μικροῖς τε καὶ μεγάλοις. Συχνότατα ἀπήντων αὐτὸν μόνον μετὰ τῆς Αὐτοκρατορίας, ἐπὶ ἀμάξης χαμουλκοῦ. ὑπὸ ἐνὸς καὶ μόνου ἵππου συκν. Κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ Ἰανουαρίου τοῦ

1826 ἐφάνη αἴφνης καὶ ἀπροσδοκῆτως ἐν τῷ Χρηματιστηρίῳ καὶ ὠμίλησεν εἰς τοὺς ἐλαχίστους τῶν ἐμπόρων δι' εἰλικρινείας τόσῳ εὐαρέστου, ὥστε διὰ μιᾶς ἐκέρδισε τὰς καρδίας ὅλων. Φθὰς πρὸ τῆς προτομῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ: «Κύριοι,» ἀνεφώνησε, «μηδέποτε λητμονήσωμεν τὸν ἄνδρα τοῦτον, διότι καὶ ὑμῶν καὶ ἐμοῦ ἐξί.» τὸν ἐγένετο εὐεργέτης! » Πρὶν δ' ἀναχωρήσῃ εἶπε διὰ συμπαθοῦς τοῦ ὕψους καὶ μειδιῶν εἰς τοὺς τὴν στιγμήν αὐτὴν περικυκλόντας αὐτόν: « Ἀγα,» πᾶτε με ὅπως σὰς; ἀγαπῶ, ἐξ ὅλης καρδίας. » Τόσον δὲ ἐπιμόνος καὶ ἀκάματος εἰς τὴν ἐργασίαν ὑπῆρχεν, ὥστε ἴσχανε καὶ τοὺς ὀρθαλμοὺς εἶχεν ἐρυθροὺς ἐκ τοῦ καμάτου. Ὁ Νικόλαος τὰ πάντα ἐπεθύμει μόνος νὰ θλίπῃ· ἐπεσκέπτετο λοιπὸν ὅλα τὰ καταστήματα καὶ ἤρχετο εἰς αὐτὰ συνήθως αἴφνης, ὅπως πᾶσαν προετοιμασίαν πρὸς ὑποδοχὴν καταστήσῃ ἀδύνατον. Προδήλως δὲ ἐνεπνέετο ὑπὸ τῶν καλλητέρων διαθέσεων καὶ ἐφαίνετο ἐνεργῶν ἐξ ἐμπνεύσεως ἀπρομελετήτου· τοῦτο δὲ παρὰ τοῖς θρησκόις ἀνθρώποις (καὶ ὅλοι οἱ Ῥῶσοι, ὅσους ὁ πολιτισμὸς δὲν παρέφθειρεν, εἰσὶ θρησκοὶ) παρίστα αὐτόν, ὡς τὸν ἐκλεκτὸν τῆς Θείας Προνοίας, τῆς ὁποίας ἰδιαίτερος ἀπεικόνισμα ἐπὶ τῆς γῆς κέκληνται ἵνα ὦσιν οἱ βασιλεῖς. »

Ὡραίως ἐπίσης καὶ γλαφυρῶς περιέγραψε τὸν Νικόλαον, οἰκογενειάρχην, καὶ ὁ Σασύ, ἐν τινι τῶν τελευταίων φύλλων τῆς Ἑφημερίδος τῶν Συζητήσεων:

« Τὸ οἰκογενειακὸν φίλτρον, γράφει, ἐπεκράτει ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ Αὐτοκράτορος Νικολάου (1). Ὑπῆρχε σύζυγος ὁ συμπαθέστατος καὶ προσεκτικώτατος, (2) πατὴρ δὲ ὁ ἀγρυπνότατος καὶ τρυφερώτατος. Οὐδὲν συνεκίνει τόσον, ὅσον ἡ ἰδιαίτερα αὐτοῦ ζωὴ, ἡ οἰκογενειακὴ ζωὴ· διότι ἀπ' αὐτῆς ὑπῆρχον ὅλως ἀποδεδιωγμέναι αἱ διατυπώσεις τῆς ἀβροφροσύνης. Ὁ Πατὴρ, ἡ Μητέρα καὶ τὰ Τέκνα ἐφέροντο ἐλευθερίως καὶ οἰκογενειακῶς πρὸς ἀλλήλους, ὡς ἀπλοὶ καὶ εἰρηνικοὶ ἰδιῶται. Ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ ὁ Νικόλαος δὲν ἀνείχετο, ὅπως τὰ τέκνα τοῦ τῷ ἀποδίδωσι τὸν τίτλον τοῦ Βασιλέως καὶ τοῦ Μεγαλειώτου. Τοὺς τίτλους τούτους μετεχειρίζοντο τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας τοῦ μόνου κατὰ τὰς ἐπιστήμους περιστάσεις καὶ ὁσάκις ῥητῶς διέγραφον

τὸ τοιοῦτον αἱ ἐπίσημοι τῆς παραστάσεως διατυπώσεις. . . . Ἐξαιρέσει τῆς Μεγάλης Δουκίσσης Ὀλγας, Διαδόχου Ἡγεμονίδος τῆς Βυρτεμβέργης, διαμενούτης ἐν Στουτγάρδῃ, ὅλα τὰ τέκνα καὶ οἱ ἐγγονοὶ τοῦ Αὐτοκράτορος Νικολάου διέτριβον ἐν τοῖς ἀνακτόροις τῆς Πετρούπολεως. Ὁ Αὐτοκράτωρ ἐπεθύμει νὰ ἔχῃ αὐτὰ συνηγμένα περὶ ἑαυτὸν καὶ ὑπὸ τὴν αὐτὴν σκέπην. Ἐνεκα δὲ τῆς οἰκονομίας τοῦ χρόνου ὁ Αὐτοκράτωρ ἐβλεπεν αὐτὰ καθεκάστην καὶ ἐνίοτε πολλάκις τῆς ἡμέρας. Ὅταν εὕρισκετο ἐν Πετρούπολιν δὲν ἔλειπεν ἐπισκεπτόμενος τοὺς ἐγγόνους τοῦ καὶ θεθαίουμενος αὐτοπροσώπως, ὅτι εὕρισκοντο εἰς καλὴν κατάστασιν· διότι διὰ τῆς μεγαλητέρας φροντίδος ἐπαγρύπνει τὴν ἐκπαίδευσιν αὐτῶν, μὴ ἀναθέτων αὐτὴν, εἰμὴ εἰς πρόσωπα δεδοκιμασμένα καὶ ἀξία τῆς ἐμπιστοσύνης Αὐτοῦ. Ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ συζύγου αὐτῆς ἡ Δουκίσσα τοῦ Λαυχεμβέργ ἐπανάλαβε τὸν παλαιὸν αὐτῆς τίτλον τῆς Μεγάλης Δουκίσσης, ἔχει δὲ ἐξ τέκνα, φέροντα τὸν τίτλον τῆς Αὐτοκρατορικῆς Ὑψηλότητος, δοθέντα αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ Πάππου των. Ὁ Αὐτοκράτωρ ἐφέρετο δι' ὅλως διακεκριμένου τρόπου πρὸς τὰ τέκνα τῆς Δουκίσσης τοῦ Λαυχεμβέργ καὶ οὐδέποτε ἔλειπεν ἀπὸ τοῦ γεύματος αὐτῶν. Ὀλόκληρος ἡ διαγωγή αὐτῆ τοῦ Αὐτοκράτορος Νικολάου ἐνεπνέετο οὐ μόνον ὑπὸ τῆς πατρικῆς στοργῆς, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ πολιτικῆς προνοίας. Ἦθελε τὸν σύνδεσμον τὸν οἰκογενειακὸν ἰσχυρὸν πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς δυναστείας. Ἐπεθύμει ὅπως τὸ αὐτοκρατορικὸν στέμμα διαβιβασθῇ ἄνευ κλονισμοῦ εἰς τὸν πρωτότοκον τῶν υἱῶν τοῦ καὶ ἐφεξῆς μὴ γεννηθῇ ἀμφιβολία περὶ τῶν διακαιωμάτων τοῦ διαδόχου· ἐπεθύμει τέλος, ὅπως ὅλοι αὐτοῦ οἱ υἱοὶ συνασπισθῶσιν ἐκ προουμιῶν ἥδη περὶ τὸν θρόνον τοῦ ἀδελφοῦ των Ἀλεξάνδρου· καὶ κατέρωθε τοῦτο. Ἢδη ἠκούσθη εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς Πετρούπολεως ἀντηχοῦσα ἡ ἐξαίρετως μοναρχικὴ φράσις: Ὁ Αὐτοκράτωρ ἀπέθανε! Ζήτω ὁ Αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος! διότι ἡ φωνὴ αὕτη ὑπῆρχεν ἐν τῇ διανοίᾳ τοῦ λαοῦ ὁλοκλήρου. »

Αἱ ἀρεταί, ὅσαι ἐκόσμηον τὸν Νικόλαον ἀνεπτύχθησαν μόνον, ὅτε ἀνέβη τὸν Θρόνον, μαρτυροῦσαι δι' αὐτοῦ μᾶλλον τὸ ἀξίωμα «ἀρχὴ ἄνδρα δεικνύει»

« Ἡ νεότης τοῦ Νικολάου, γράφει ὁ Σνίτζλερ, δὲν ἔδωκεν εἰς οὐδένα νὰ ἐννοήσῃ οὐδὲ τὴν εὐγένειαν τῶν αἰσθημάτων του, οὐδὲ τὸν μετ' ὀλίγον ἀναπτυχθέντα μέγαν νοῦν καὶ ἰσχυρώτατον χαρακτῆρα (1). Γεννηθεὶς τῇ 25 Ἰουνίου 1796, τέσσαρας μόνον μῆνας πρὸ τοῦ θανάτου τῆς Μεγάλης Αἰκατερίνης, ἐξεπαιδεύθη ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ Μεγάλου Δουκὸς Μιχαήλ, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τῆς μητρὸς του. Τὸ στρατιωτικὸν πνεῦμα ἑνωρὶς ἥδη ἀνεπτύχθη ἐν αὐτῷ. . . . Παρὰ τοὺς διαφοροὺς ὁμῶς κλάδους τῆς στρατιωτικῆς ἐπιστήμης ὁ Νικόλαος ἐπιτυχῶς ἐσπούδατε καὶ τὰς νεωτέρας γλώσσας καὶ ἰδιαίτερος ἡγάπα τὴν μουσικὴν, ὥστε καὶ κατὰ τὴν νεότητά του συνέθεσε καὶ πολλὰ ἐμβατήρια (marches)

(1) Σημ. Ἐκ νεότητος τοιαύτην εἶχε τὴν πρὸς τὴν οἰκογενειακὴν ζωὴν κλίσιν, ὥστε, ὅτε τῷ 1825 ἀπὸ τῆς ἀγαπητῆς του κακοτυχίας, τοῦ παλατιῷ Ἀντακωφ μετέβη, Αὐτοκράτωρ γενόμενος, εἰς τὸ ἐπίσημον Χειμερινὸν Ἀνακτορον, στραφεὶς πρὸς τὴν σύζυγόν του: « Ἀγαπητή μου! τῇ εἶπε· αἱ καλαὶ καὶ ὠραῖαι ἡμέραι παρῆλθον! »

(2) Σημ. Τῆς τοιαύτης εὐτυχῆς ἐνώσεως καὶ χριστιανικῆς ὁλως συμβιώσεως τοῦ Νικολάου καὶ τῆς Ἀλεξάνδρας οἱ καρποὶ ὑπῆρχαν ἀγῶλα καὶ ἀφρονι. Τὸ αὐτοκρατορικὸν ζεῖγος ἐκάθητο εἰς τὴν τράπεζαν καὶ ἐκ δεξιῶν καὶ ἐξ ἐναντίων παρεῖποντο αὐτῷ εἰκοσὶν ὅλα τέκνα καὶ ἐγγονοί· διότι ὁ μὲν Νικόλαος ἐγέννησεν τέκνα ἐξ υἱοῦ τέσσαρας καὶ θυγατέρας δύο, τὰ δὲ τέκνα τοῦ ἐγέννησαν αὐτῷ ἐγγόνους δέκα καὶ τέσσαρας, ἧτοι ὁ μὲν Ἀλέξανδρος (ὁ νῦν Αὐτοκράτωρ) υἱὸς τέσσαρας καὶ θυγατέρα μίαν, ὁ δὲ Κωνσταντῖνος υἱὸν ἕνα, τὸν Νικόλαον, καὶ θυγατέρας δύο, ἡ δὲ Μαρία, ἡ τὸν Λαυχεμβέργ νυμφευθεῖσα καὶ σήμερον χηρεῦσα, υἱὸς τέσσαρας καὶ θυγατέρας δύο. Ἀλλ' ὅπως ὁ Οἰκογενεὶα τοῦ Νικολάου ἀναμνησθεὶς τὰς Πατριαρχικὰς οἰκογενείας τῆς Βίβλου,

(1) Σημ. Γνωστὸν ὑπάρχει τοῖς πᾶσιν, ὅτι ὁ Νικόλαος ἐκαλεῖτο « ὁ κατ' ἐξοχὴν Ἱππότης. » (le Chevalier par excellence.)

ἄσκητα εὐτυχούς ἐμπνεύσεως. » Ὁ Νικόλαος ὑπῆρξε θερμός θιασώτης ὄλων τῶν ὠραίων τεχνῶν καὶ πολλὰ ἐδαπάνησεν, ὅπως τὰ μουσεῖα τῆς Πέτρου πόλεως καταστήσῃ ἐν τοῖς πρώτοις τῶν ἐν Εὐρώπῃ. Καὶ τῶντι κατῴρωσε τοῦτο.

Ἀλλὰ τὸ τῆς θρησκείας αἰσθημα ὑπερίσχυεν ἐν τῷ Αὐτοκράτορι πάντων τῶν ἄλλων. Ὁ βίος ὀλόκληρος τοῦ Νικολάου ἐμαρτύρησε τοῦτο. Δὲν θίγομεν σήμερον τὸ περίπλοκον τοῦτο ζήτημα καὶ εἰς τὴν πολιτικὴν δὲν ἀρούμεθα τὰς πληρεστέρας περὶ τοῦτου ἀποδείξεις· ἀρκούμεθα εἰς μαρτύριον τῆς εὐσεβείας τοῦ Ἄνδρος, δημοσιεύοντας τὴν πρὸς τὸν Μητροπολίτην Μόσχας ἐπιστολὴν αὐτοῦ ἐπὶ τῇ γεννήσει τοῦ πρώτου Αὐτοῦ υἱοῦ, τοῦ νῦν Αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου Β'. Ἰδοὺ τί ἔγραφεν ὁ τότε ἐπίδοξος Δυνάστης τοῦ ἡμῶν παλαιῦ κόσμου.

« Ἀγιώτατε Πάτερ! Εἶδον μετὰ φόβου ἀσθενούς »
 » θνητοῦ, ἀλλὰ καὶ μετὰ τῆς ἐλπίδος Χριστιανοῦ
 » πιστοῦ, προσεγγίζουσαν τὴν κρισιμωτέραν τῆς
 » ζωῆς μου στιγμὴν. Ἀβέβαιος περὶ ὧν ἐπερύ-
 » λαττεν ἐμοὶ ἡ Θεία Πρόνοια, ἐστερέωσα τὴν ψυ-
 » χήν μου διὰ δεήσεων καὶ μετὰ ταπεινώσεως ἀνέ-
 » μενον τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς Βουλῆς τοῦ Ἰψίστου.
 » Ἡδόκησε λοιπὸν ἡ Θεία Πρόνοια, ὅπως γευθῶ
 » τῆς εὐτυχίας τοῦ νὰ γίνω Πατὴρ, ἡδόκησε δ' ὅ-
 » πως διατηρήσῃ τὴν ζωὴν καὶ τῆς Μητρὸς καὶ τοῦ
 » Υἱοῦ. Ἡ ἔκφρασις τῆς εὐγνωμοσύνης, περιττὴ
 » ἄλλως πρὸς τὸν ἐτάζοντα τὰς καρδίας, καθίσα-
 » ται ἀπαραίτητος καὶ ἀναπόφευκτος εἰς καρδίαν
 » ὑπ' αὐτῆς διαρρέομένην. Τὴν εὐχὴν μου αὐτὴν
 » ἐκπληρῶν σπεύδω ἀνεγείραι, ἐπὶ τῇ μνήμῃ τοῦ
 » Ἀλεξάνδρου Νεύσκη, παρεκκλησίον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ
 » τῆς Νέας Ἱερουσαλὴμ (1). ἔστω αὕτη ταπεινὴ
 » προσφορά Πατρὸς εὐτυχούς, παραδίδοντος τῷ
 » Παντοδυνάμῳ τὸ πολυτιμώτατον τῶν ἀγαθῶν
 » αὐτοῦ, τὴν τύχην τῆς Ρωσικῆς καὶ τοῦ Υἱοῦ αὐ-
 » τοῦ. — Σὺ, αἰδέσσιμε Πάτερ, Σὺ ἔσο ὁ ἀρωγὸς καὶ
 » ὁ ὁδηγός μου εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν εὐχῆς τὸσον
 » πολλοτῆς τῇ καρδίᾳ μου. Θε καὶ ἱεσάιαι ἅς ἀπευ-
 » θύνονται, ὑπὲρ τῆς Μητρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ, πρὸς
 » τὸν Οὐρανὸν ἀπὸ τοῦ βάθρου τοῦ βωμοῦ, ὅπερ
 » ἡ εὐγνωμοσύνη Πατρὸς ἀνήγειρε! Εἶθε ὁ Παντο-
 » δύναμις παρατείνῃ τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτῶν,
 » ὑπὲρ τῆς εὐτυχίας αὐτῶν, ὅπως ὑπηρετῶσι τὸν
 » Μονάρχην πρὸς τιμὴν καὶ εὐμερίαν τῆς Πατρίδος!
 » Αἰτούμενος τῆς εὐλογίας ὑμῶν ὑπὲρ αὐτῶν καὶ
 » ὑπὲρ ἐμοῦ, ὑποσημειοῦμαι.

» Ταπεινὸς Υἱὸς

» ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ. »

Τοιοῦτος ζήσας τοιοῦτος καὶ ἀπέθανεν ὁ Νικόλαος, εὐσεβὴς καὶ ταπεινός. Τὴν συγκινητικὴν καὶ διδακτικωτάτην περιγραφὴν τῶν τελευταίων στιγμῶν τοῦ Αὐτοκράτορος Νικολάου δανειζόμεθα ἀπὸ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Πετροπόλεως, κατὰ πάντα σχεδὸν συμφωνούσης πρὸς ὅσα ἔγραψεν ὁ σπουδαιότερος Εὐρωπαϊκὸς Τύπος ἐπὶ τῆς λυπηρᾶς αὐτῆς περιστάσεως.

(1) Σημ. Μοναστήριον τῶν περιχώρων τῆς Μόσχας.

« Τῇ 27 Ἰανουαρίου, φέρεται αὕτη, ὁ Αὐτοκράτωρ, εἰ καὶ προσβληθεὶς ὑπὸ γρίππης, δὲν διέκοψε μολοντοῦτο τὰς συνήθεις ἐνασχολήσεις του περὶ τῶν τοῦ Κράτους· τούναντίον μάλιστα, ὡς πάντοτε, ἀνεκδοτῶς κατεγίνετο. Μετὰ πολλὰς ἡμέρας, τῇ 9 Φεβρουαρίου, αἰσθανόμενος τὴν κατάστασιν αὐτοῦ βελτίονα, παρὰ τὰς διαταγὰς τοῦ ἐπισκεπτομένου αὐτὸν τακτικοῦ ἱατροῦ Μάνδ καὶ τοῦ Δόκτορος Κάρελ, ἐξῆλθε μετὰ τὴν λειτουργίαν καὶ μετέβη εἰς τὸ γυμναστήριον (manège) τοῦ Μηχανικοῦ πρὸς ἐπιθεώρησιν τῶν ἀνχωρούντων ταγμάτων τῶν συνταγμάτων τῆς αὐτοκρατ. φρουρᾶς Ἰσραϊλόφσκη καὶ τῶν εὐζώνων. « Μεγαλειότατε, τῷ εἶπεν ὁ Δόκτωρ Κάρρελ, οὐδεὶς ἱατρός τοῦ στρατοῦ Ἰμῶν » ὑπάρχει ὁ δυνάμενος νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς στρατιώ- » τὴν οἰονδήποτε νὰ ἐξέλθῃ τοῦ νοσοκομείου, εὐρι- » σκόμενον εἰς ἡν ἡ Υ. Μ. διατελεῖ κατὰστατιν καὶ » τοιοῦτου ἐπικρατοῦντος ψύχους (25 βαθμῶν). Τὸ » καθῆκον μοὶ ὑπαγορεύει νὰ ἀπαιτήσω ὅπως μὴ » ἐξέλθῃτε τῆς αἰθούσης. » — « Ἐξεπληρώσατε τὸ » καθῆκον ὑμῶν, ὑπέλαβεν ὁ Αὐτοκράτωρ· ἐπιτρέ- » ψατέ μοι ὅπως ἐκπληρώσω καὶ ἐγὼ τὸ καθῆκόν » μου. » — Οὕτω τῇ 1 ὥρᾳ μ. μ. ὁ Αὐτοκράτωρ μετέβη εἰς τὸ γυμναστήριον χωρὶς καὶ νὰ φροντίτῃ, μ' ὅλας τὰς παρακλήσεις τοῦ Καισαρίδου Διαδόχου καὶ τῶν ἰδιαίτερων Αὐτοῦ θεραπόντων, νὰ ἐνδυσθῇ θερμότερον ἢ κατὰ τὸ σῆνθος. Μετὰ τὴν ἐπιθεώρησιν ἡ Α. Μ. μετέβη παρὰ τῇ Μεγάλῃ Δουκίσσῃ Ἐλένῃ Παύλου (τῇ ἀδελφῇ του) καὶ ἐντεῦθεν παρὰ τῷ ὑπουργῷ τῶν στρατιωτικῶν Πρ. Δολγορούκη, ἀσθενοῦντι· ἀλλ' ἐπανακάμπτων εἰς τὰ ἀνάκτορα, ὁ Αὐτοκράτωρ ἠσθάνθη ἑαυτὸν εἰς χεῖρονα κατάστασιν. Ἡ βῆξ καὶ ὁ πνιγμός, ὅστις ἀνεφάνη ἤδη κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας, ἐπαγγέλλοντο ἰσχυρώ- » τερος. Τὴν νύκτα οὐδὲν ἔκοιμήθη. Καὶ μολον- » τοῦτο τῇ ἐπομένῃ ἡμέρᾳ, 10 Φεβρουαρίου, ὁ Αὐτο- » κράτωρ ἐκ νέου μετέβη εἰς τὸ αὐτὸ γυμναστήριον πρὸς ἐπιθεώρησιν τῶν διαβαίνοντων ταγμάτων τῶν τῆς ἐπιφυλακῆς συνταγμάτων τῆς φρουρᾶς· Προεδρα- » γένσκη καὶ Σεμοναβίσκη καὶ τῶν στρατιωτῶν τοῦ ἡμιτάγματος τῆς ἐπιφυλακῆς τῶν σκαπανέων τῆς σωματοφυλακῆς. Ἀπὸ τῆς ἡμέρας αὐτῆς ὅλα τῆς ἀσθενείας τὰ συμπτώματα ἤρχισαν ἀυξάνοντα. Ἐκ- » τοτε ἡ Α. Μ. δὲν ἐξῆλθε πλέον τῆς αἰθούσης. Τῇ ἐπαύριον δὲν ἠδυνήθη νὰ παρευρεθῇ εἰς τὴν λει- » τουργίαν, κατὰ τὴν συνήθειάν του, καὶ κατεκλίνθη. Τῇ ἐσπέρᾳ ἡ ἀσθένεια ἔλαβε χαρακτῆρα σοβαρὸν καὶ συμπτώματα κινδύνου τῆς ζωῆς ἀνεπτύχθησαν διὰ ταχύτητος ἀπιστεύτου (1). Μ' ὅλην ὅμως τὴν τοιαύτην δεινὴν κατάστασιν ὁ Αὐτοκράτωρ δὲν διέ- » κοψε τὰς ἐργασίας του· μόνον δὲ τῇ 12, ἐπὶ τῇ ἐπιμονῇ αἰτήσῃ τῶν ἱατρῶν, συνήγεσε νὰ ἀναθέσῃ τὴν φροντίδα τῶν τοῦ Κράτους εἰς τὸν Διάδοχον.

(1) Κατὰ τὰς προηγουμένας ἀσθενείας τοῦ ὁ Αὐτοκράτωρ ποτὲ δὲν ἐσυγχώρει νὰ ἐκδίδῃσι δελτία περὶ τῆς ὑγείας του, ὅπως μὴ ἀνησυχῶσι τὰ πνεύματα. Οὕτω τρεῖς ἡμέρας πρὸ τῆς ἀποθνήσκουσας τοῦ ἔλαγεν εἰς τὸν Διάδοχον, « Ἐλπίζω, ὅτι δὲν ἀνησυχῶ- » σαν τὸ Κοινὸν διὰ τῆς δημοσιεύσεως δελτίων περὶ τῆς ὑγείας μου. »

« Τῇ 17, ὅτε ἐβεβαιώθησαν πλέον περὶ τοῦ κινδύνου, ἡ Α. Μ. ἡ Αὐτοκράτειρα, αὐτὴ ἑαυτῇ ἐπιτάττουσα, ἀπεφάσισε νὰ προτείνῃ εἰς τὸν ἔνδοξον σύζυγόν της τὴν μετάλληψιν τῶν ἀχράντων Μυστηρίων. Κατὰ τὴν πρώτην τῆς τεσσαρακοστῆς ἐβδόμαδα ὁ Αὐτοκράτωρ ἤρχισε τὰς προσευχὰς του, καὶ ἀπὸ τῆς δευτέρας μέχρι τῆς πέμπτης τακτικῶς παρέστη εἰς τὰς θείας λειτουργίας. Ἀλλὰ, παραπονούμενος ἐπανειλημμένως περὶ τῆς ἀσθενοῦς κατάστασεως τῆς υἱείας του, ἐξέφρασε δισταγμὸν τινα μὴ δὲν ἔχῃ ἀρκετὴν δύναμιν πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ εὐσεβοῦς αὐτοῦ καθήκοντος. Μόλοντοῦτο, μὲλλεν τὴν ἀδυναμίαν αὐτοῦ, οὐδὲ μίαν κἂν φοράν ἐκάθησε καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ἱεουργίας, εἰ καὶ ὁ ἀρχιερεὺς Βαγιάνωφ τὸν προσεκάλεσε. Ἡ Αὐτοκράτειρα ὤφελθῃ τῆς περιστάσεως ταύτης. « Ἀφοῦ, τῷ εἶπε, » δὲν ἐδυνήθης νὰ μεταλάβῃς κατὰ τὴν πρώτην ἐβδόμαδα, διατὶ νὰ μὴν ἐκπληρώτῃς τὸ καθήκον σου τοῦτο σήμερον; Εἰ καὶ ἡ υἱεία σου δὲν παρυσιάζει κίνδυνόν τινα πόσα δὲν ἔχομεν μὲλλον τοῦτο παραδείγματα ἰάσεως ἐκ Θεοῦ ἀποσταλείσης εἰς ἀσθενεῖς διὰ τῆς μεταλήψεως τῆς Ἀγίας Κοινωνίας; » — « Ὁχι, δὲν δύναμαι νὰ πλησιάσω ἐν τόσῳ μέγα μυστήριον ἐπὶ τῆς κλίνης ἐξηπλωμένος καὶ μὴ ὢν ἐνδεδυμένος. Κάλλιον ἔσται, ὅταν δυνηθῶ νὰ πράξω τοῦτο διὰ τρόπου ἐμπρέποντος. » — Ἡ Αὐτοκράτειρα εἰσήγησε. Μετ' ὀλίγον ὁ Αὐτοκράτωρ παρετήρησεν, ὅτι εἶχε δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμούς. « Κλαίεις λοιπόν; » — « Ὁχι. » — Μετ' ὀλίγας στιγμὰς ἡ Αὐτοκράτειρα ἤρχισε χαμηλῇ τῇ φωνῇ ἀπαγγέλλουσα τὴν κυριακὴν προσευχήν. — « Δέεσαι; Διὰ τίνα λόγον; » — « Παρκαλῶ τὸν Θεὸν ὑπὲρ τῆς ἀναρρώσεώς σου. » — « Διατελῶ λοιπὸν εἰς κίνδυνον; » — « Ὁχι. . . . » — Ἡ Α. Μ. ἡ Αὐτοκράτειρα δὲν ἐδυνήθη νὰ ἀπαντήσῃ καταφατικῶς. — « Ἄλλ' εἶσαι λίαν συγκεκλιμένη, εἶσαι κεκοπιακυῖα ὑπάγε νὰ ἀναπαυθῇς. » — Ἡ Αὐτοκράτειρα ἐξῆλθε.

« Περὶ τὴν 3 ὥραν μετὰ τὸ μεσονύκτιον ὁ Αὐτοκράτωρ ἠρώτησε τὸν ἱατρὸν Μάνδ' ὡς ἐξῆς: « Εἰ- » πέ μοι εἰλικρινῶς ποία εἶναι ἡ ἀσθενεία μου; » δὲν ἀγνοεῖς, ὅτι πάντοτε σοὶ εἶπον νὰ μὲ εἰδοποι- » ῇς ἐγκαίρως, ἐάν ποτε ἤθελον πέσει δεινὸς ἀσθενής, ὅπως μὴ παραμελήσω τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων τοῦ χριστιανοῦ. » — « Δὲν δύναμαι ν' ἀποκρύψω τῇ Γ. Μ. ὅτι ἡ ἀσθενεία τῆς ἀποβαίνει σοβαρά· ὁ δεξιὸς πνεύμων εἶναι προσβεβλημένος. » — « Θέλεις νὰ εἴ-ης δηλαδὴ, ὅτι ἀπειλεῖται ἐκ παραλυσίας; » — « Ἐάν ἡ ἀσθενεία δὲν ἐνδώσῃ εἰς τὰς προσπάθειάς ἡμῶν δύναται τῶντι νὰ ἐπισυμβῇ τὸ τοιοῦτον· ἀλλὰ τοιαύτην δὲν βλέπομεν τὴν κατάστασιν εἰσέτι καὶ δὲν ἀπωλέσαμεν τὴν ἐλπίδα τῆς εἰς τὴν υἱείαν ἀποκαταστάσεως Ὑμῶν. » — « Ἄ! ἐννοῶ ἤδη τὴν θέσιν μου. Γνωρίζω πλέον τί ὀφείλω νὰ πράξω. » — Παραπέμφας λοιπὸν τὸν ἱατρὸν ὁ Αὐτοκράτωρ προσεκάλεσε τὸν Διάδοχον καὶ τῷ ἐνεπιστεύθη γαλιηνίαις τὴν ἀπηλπισμένην κατάστασιν

του, προσθέτων· « Ἐλπίζω, ὅτι εἰσέτι οὐδὲν εἶπα· » οὐδὲ θέλεις εἰπεῖ εἰς τὴν Μητέρα σου. Προσκάλεσόν μοι τὸν πνευματικόν μου. » Ὁ ἀρχιερεὺς Βαγιάνωφ ἦτον ἤδη εἰς τὸ Παλάτιον. Τότε εἰσήλθεν ἡ Αὐτοκράτειρα· ὅτε ὁ πνευματικὸς ἤρχισε τὰς προηγουμένας τῆς ἐξομολογήσεως εὐχὰς ὁ Αὐτοκράτωρ ἔδωκε τὴν εὐχὴν του εἰς τὴν Αὐτοκράτειραν καὶ τὸν Διάδοχον, γονυκλιτεῖς ὄντας παρὰ τὴν κλίνην του, ἀποχωρήσαντας ὅμως ἀμέσως, ἅμα τῆς ἐξομολογήσεως ἀρχομένης. — Ἄμα τελειωθείσης τῆς ἐξομολογήσεως ὁ Αὐτοκράτωρ ἐποίησε τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ καὶ εἶπε· « Παρακλῶ τὸν Κύριον Ἰησοῦν μετὰ δὲχθῇ εἰς τοὺς κόλπους Αὐτοῦ. » Κατὰ τὴν ῥητῶς ἐκφρασθεῖσαν ἐπιθυμίαν του ἡ Ἁγία Κοινωνία μετεδόθη Αὐτῷ ἐπὶ παρουσίᾳ τῆς Αὐτοκρατείας καὶ τοῦ Διαδόχου· ἐδέχθη δὲ τῶντι αὐτὴν ἐν πληρεστάτῃ τῆς γνώσεως Αὐτοῦ ἐνεργείᾳ, μετὰ εὐσεβοῦς ταπεινοφροσύνης καὶ ἐντελοῦς γαλήνης· ἀπήγειλε δὲ τὸ Πιστεύω ὁλόκληρον μετὰ φωνῆς σταθερᾶς. Ἀκολουθῶς ἐκάλεσε παρ' ἑαυτοῦ τὴν Σύζυγον τοῦ Διαδόχου, τὸν Μέγαν Δούκα Κωνσταντῖνον Νικολαΐδην, τὰς Μεγάλας Δουκίσσας Ἀλεξάνδραν Ἰωσήφ, Μαρίαν Νικολάου, Ἐλένην Παύλου καὶ τοὺς ἐγγόνους Αὐτοῦ, οἵτινες πάντες ἔμενον ἔξυπνοι εἰς τὰ παρακεῖμενα δωμάτια. Ὁ Αὐτοκράτωρ μετὰ θαυροσύνης ἀνήγγειλεν αὐτοῖς τὸ προσεχὲς τέρας του, ἀπεχαιρέτησεν ἕκαστον ἰδιαιτέρως καὶ κύλῳγισε καὶ νύχλην πάντας. Οἱ λόγοι, οὗς ἀπήγγειλε κατὰ τὴν ἐπίσημον ταύτην στιγμὴν θέλουσι μείνει διὰ παντὸς κεχαραγμένοι εἰς τὰς καρδίας ὅλων τῶν μελῶν τῆς Σεβαστῆς Οἰκογενείας Του, στερηθείσης τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῆς (1). — Ἡ Αὐτοκράτειρα ἐρώνησε· « Ὁ Θεέ μου! Διὰ τί δὲν ἀποθνήσκω μαζὺ τοῦ! » — « Ὀφείλεις σὺ νὰ ζήσης διὰ τὰ τέκνα σου. » — Στρέφων δὲ τότε πρὸς τὸν Διάδοχον ὁ Αὐτοκράτωρ τῷ εἶπε· « Γνωρίζεις, ὅτι πᾶσα ἡ μέριμνα καὶ πᾶσαι αἱ προσπάθειαι μου σκοπὸν εἰχον τὴν εὐημερίαν τῆς Ῥωσσίας. Ἐπεθύμουν θερμῶς νὰ ἐργασθῶ οὕτως, ὅπως Σοὶ παραδώσω τὴν Αὐτοκρατορίαν καλῶς ὀργανισμένην, ἐξηστῆ καὶ σμένῃ κατὰ παντὸς ἐξωτερικοῦ κινδύνου, ἐντελῶς καὶ ἡτυχον καὶ εὐτυχῇ· ἀλλὰ βλέπεις εἰς ποίους καιροὺς καὶ κατὰ ποίας περιστάσεις ἀποθνήσκω! Τοιαύτη, ὡς φαίνεται, ὑπάρχει τοῦ Θεοῦ ἡ θέλησις. Τὸ φορτίον θέλει σοὶ φανῇ βαρὺ. » — Ὁ Διάδοχος ὅλως ὑπὸ δακρύων καταβεβρεγμένος τῷ ἀπεκρίθη· « Ἐάν τὸ πεπρωμένον μοὶ ᾔηται νὰ Σὲ ἀπολέσω ἔχω τὴν βεβαιότητα, ὅτι καὶ ἐν τῷ Οὐρανῷ ἐπίσης θέλεις δέεσαι τῷ Θεῷ ὑπὲρ τῆς Ῥωσσίας, ὑπὲρ ὅλων ἡμῶν, θέλεις δὲ εὐχεσθαι αὐτῷ τὴν Ἀγίαν Του ἀρωγὴν, ὅπως φέρω τὸ βάρος,

(1) Σημ. Δὲν δυνάμεθα νὰ παραλείψωμεν τοῦ πρὸς τὸν ἐγγονόν του Νικόλαον, τὸν νῦν Διάδοχον, λόγους Αὐτοῦ. Ἀφοῦ ὁ Νικόλαος ἐβούλησεν αὐτῷ νὰ μιμηθῇ τὸν Πατέρα του, ὑπακούων αὐτῷ ὡς ἐκείνους, πιστῶς εἰς τὰς διαταγὰς του, τῷ προσέειπε· « Ἰδοὺ πῶς ἀποθνήσκει εἰς Αὐτοκράτωρ! » Ἀξίον τοῦ Νικολάου μᾶθημα!

» ὅπερ Αὐτὸς οὗτος μοι ἀνέθηκε. — « Ναί ! πάν-
» τότε ἐδεδόμην τῷ Θεῷ ὑπὲρ τῆς 'Ρωσσίας καὶ
» ὑπὲρ 'Γυῶν καὶ ἐν τῷ Οὐρανῷ εἰσέτι ὑπὲρ αὐ-
» τῆς καὶ ὑπὲρ ὑμῶν θέλω δεσθαι. — « Σεῖς δε,
εἶπε στρέφων πρὸς τὴν Αὐτοκρατορικὴν οἰκογένειαν
καὶ τῷ δακτύλῳ δεικνύων τὴν Αὐτοκράτειραν· αμέ-
» νετε πάντοτε, ὡς μέχρι τοῦδε, στενωῶς ἡνωμένοι
» διὰ τῆς οἰκογενειακῆς ἀγάπης. »

« Ὁ Αὐτοκράτωρ προσεκάλεσε τότε τὸν Αὐλάρ-
χην του Κόμητα Ἀδλερβεργ, τὸν Κόμητα Ὁρλώφ
καὶ τὸν ὑπουργὸν τοῦ πολέμου Πρίγκηπα Δολγο-
ρούκην, νύχαρίστησεν αὐτοὺς διὰ συγκινητικῶν φρά-
σεων ἐπὶ ταῖς πισταῖς αὐτῶν ὑπηρεσίαις, ἐπὶ τῇ
δεδοκιμασμένῃ ἀφοσίῳ των, τοὺς ἐύστητεν εἰς
τὸν Διάδοχον, τοὺς νύχηθη καὶ τοὺς ἀπεχαιρέτησε.
Ἐπειτα στρέφων πρὸς τὸν Διάδοχον καὶ πρὸς τὸν
Κόμητα Ἀδλερβεργ ἔδωκε τὰς τελευταίας αὐτοῦ
διαταγὰς περὶ τῆς κηδείας του, προδιώρισεν ὁ ἴ-
διος τὴν αἵθουσαν τοῦ προσγείου πατώματος τοῦ
παλατίου, ὅπου ἐμελλε νὰ ἐκτεθῇ τὸ λείψανόν του
καθὼς καὶ τὴν θέσιν τοῦ τάφου του ἐν τῷ Καθε-
δρικῷ Ναῷ τῶν Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου·
διέταξε δὲ, ὅπως ἡ κηδεία Του ἐνεργηθῇ δι' ὅσον
οἶόν τε ὀλιγωτέρως πολυτελεῖας, ἄνευ κρηπίδος
πολυτελοῦς, ἄνευ μεγαλοπρεπῶν στολισμάτων ἐν
τῇ αἰθούσῃ τῆς ἐκθέσεως καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἵνα
μὴ γίνωσιν ὄλιως περιτταὶ δαπάναι. Τέλος διέτα-
ξε νὰ προσέλθωσιν ὅλοι οἱ ἰδιαιτέροι καὶ ἀγαπη-
τότεροι Αὐτῷ ὑπῆρέται, τοὺς νύχαρίστησε, τοὺς ἀ-
πεχαιρέτησε καὶ τοὺς νύλόγησε. (1)

« Ὁ Αὐτοκράτωρ θνήσκων διετήρει εἰσέτι πᾶσαν
Αὐτοῦ τὴν διάνοιαν, ὅτε δὲ ὁ πνευματικὸς ἤρξατο
τὰς εὐχὰς τῶν ἀγωνιῶντων, ἐπανελάθεν αὐτὰς διὰ
φωνῆς ἀσθενοῦς μὲν, ἀλλὰ μετὰ γαλήνης. Μετ' ὀλί-
γον δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ ὁμιλήσῃ. Ἐκαμε τότε ση-
μεῖον πρὸς τὸν Πνευματικὸν νὰ πλησιάσῃ, τῷ ἐσφιγ-
ξε τὴν χεῖρα, ἠσπάσθη τὸν Σταυρὸν, καὶ, μὴ δυ-
νάμενος οὐδὲ λέξιν πλέον νὰ προσφέρῃ, ἔδωκε νὰ ἐν-
νοήσῃσι, δεικνύων διὰ τῶν ὀφθαλμῶν καὶ διὰ τῶν
χειρῶν τὴν Αὐτοκράτειραν καὶ τὸν Διάδοχον, ὅτι
ἐδέετο ὑπὲρ αὐτῶν, ἐνῷ ἀδιακόπως ἐποίει τὸ ση-
μεῖον τοῦ Σταυροῦ. Μέχρις ἐσχάτης πνοῆς δὲν ἄφη-
σε τὰς χεῖρας τῆς Αὐτοκρατείας καὶ τοῦ Διαδόχου,
σφίγγων αὐτὰς ἰσχυρῶς. (2) Τῇ μεσημβρίᾳ καὶ εἴ-

κοσι λεπτά, τῆς 18 Φεβρουαρίου, ἐξέπνευσεν ὁ Μο-
νάρχης οὗτος, ὅστις ἐπὶ τριάκοντα σχεδὸν ἔτη τό-
σῃν διέχουσε λάμπειν ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς 'Ρωσσίας.
Διαρρέόμενος εἰς ὑψιστον βαθμὸν ὑπὸ τοῦ αἰσθήμα-
τος τῶν καθηκόντων, ὅσα τῷ ἐπέβαλλεν ἡ ὑψίστη
θέσις Του, εἰργάσθη ἀνεκδότως καὶ δι' αὐταπαρνή-
σεως πληρεστάτης πρὸς δόξαν καὶ εὐτυχίαν τῆς
'Ρωσσίας. »

Αὐθμερὸν τοῦ θανάτου τοῦ Αὐτοκράτορος Νι-
κολάου ἀνηγορεύθη Αὐτοκράτωρ Παστῶν τῶν 'Ρωσ-
σιῶν καὶ Βασιλεὺς τῆς Πολωνίας, ὁ πρωτότοκος
Αὐτοῦ υἱὸς Ἀλέξανδρος Νικολαΐδης, ὑπὸ τὸν τί-
τλον ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Β'. Ὁ Ἀλέξανδρος φέρει ἡλικίαν
ἐτῶν 37. Γεννηθεὶς τῇ 17 Ἀπριλίου 1818 καὶ
νυμφευθεὶς τῇ 16 Ἀπριλίου 1841 τὴν θυγατέρα
τοῦ μεγάλου Δουκὸς τῆς Ἑσθίας, μετὰ τὸ ὀρθόδοξον
βάπτισμα προσονομασθεῖσαν Μαρίαν, ἔσχε πέντε
τέκνα, ἄρρενα 4 καὶ θῆλυ ἐν. Ὁ πρωτότοκος αὐτοῦ
υἱὸς καὶ διάδοχος προκεκηρυγμένος, Νικόλαος, φέρει
ἡλικίαν ἐτῶν 12, γεννηθεὶς τῇ 8 Σεπτεμβρίου 1843.

Τοῦ Πατρός Του ἡ κληρονομία καὶ ἡ διάθεσις ἀ-
πειρῶν δυνάμεων, εἰς τὸ βλέμμα αὐτοῦ ὑπεικουσῶν,
ὑπάρχουσι τόσαι ἀφορμαί, ὅπως ὁ Ἀλέξανδρος Β'.
δειχθῇ τὴν μνήμην τοῦ Νικολάου καὶ τὴν σκιάν αὐ-
τοῦ σεβόμενος. Οὐδεὶς πρέπει νὰ ἀμφιβάλῃ, ὅτι, καὶ
ὄνομα φέρων μάλιστα τοῦ πρώτου τῶν Βασιλέων,
Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνα, θέλει ἐγγράψῃ ἐνδό-
ξους εἰς τὴν ἱστορίαν σελίδας. Καὶ τοῦτο ἐγγυᾶται
ἡ φυσικὴ αὐτοῦ κατασκευὴ καὶ ἡ ἠθικὴ του ὑπερο-
χή. Τὴν ἀπεικόνισιν τοῦ νῦν Αὐτοκράτορος δανειζό-
μεθα ἀπὸ συγγραφὴν ὠθήσασαν τὴν κατὰ τῆς 'Ρωσ-
σίας καταφορὰν μέχρι τοῦ ἀηδοῦς. Ὁ Κόμης Γκου-
στίνος, ὁ συγγραφεὺς τοῦ περιωνύμου βιβλίου « Ἡ
» 'Ρωσία κατὰ τὸ 1839, » πρὸ ἐτῶν 15 περί-
που ἀπαντήσας ἐν τοῖς λουτροῖς τοῦ Ἐμς τὸν Ἀλέ-
ξανδρον Β'. Μέγαν Δούκα διάδοχον ὄντα τότε, πε-
ριέγραψεν αὐτὸν διὰ τῶν ἐξῆς, ἅτινα τὴν μεγίστην
ἔχουσι σημασίαν καὶ βαρύτητα, ἐξερχόμενα καλάμου
φανατικῶς καὶ λυσσώδως ἐχθροῦ τῆς 'Ρωσσίας.

« . . . Τὸ βλέμμα τοῦ νέου ἡγεμονόπαιδος, λέ-
γει ὁ Κ. Γκουστίνος, εἶναι τὸ βλέμμα τῆς ἀγαθό-
τητας· τὸ βῆμα ἔχει χάριεν, ἐλαφρὸν καὶ εὐγενές·
εἶναι πραγματικῶς ἡγεμὼν ὁ Ἀλέξανδρος. ἔχει τὸ
ῥος μετριόφρον ἄνευ περιφοβίας, δι' ὃ οἱ πάντες
τὸν εὐγνωμονοῦσι. Τρόντι τόσον ἐνοχλητικὴ ὑπάρ-
χει δι' ὅλον τὸν κόσμον ἡ ἐμφάνησις τῶν μεγάλων,
ὥστε ἡ εὐκολία αὐτῶν περὶ τὰς κινήσεις φαίνεται
ἡμῖν ὡς βέλγητρον. Ὅσάκις μάλιστα οἱ μεγάλοι
θεωροῦσιν ἐαυτοὺς μεγάλους καὶ πράγματι, ὡς πυ-
ραμίδας, ἐνοχλοῦνται ἰδιαιτέρως ὑπ' αὐτῆς ταύτης
τῆς ιδέας, ἣν περὶ ἐαυτῶν ἔχουσι καὶ τὴν ὁποίαν
ἀπελπίζονται νὰ ἐμποιήσωσιν εἰς τοὺς ἄλλους. Ἡ
μωρὰ αὕτη ἀνησυχία οὐδόλως ἀπασχολεῖ τὸν νέον
πρίγκηπα. Οὗτω ἡ παρουσία του πρὸ πάντων ἐμ-
ποιεῖ τὴν ιδεάν ἄνδρός ἐντελέστατα καλῶς ἀνατε-
θραμμένον. Ἐάν ποτε βασιλεύῃ θέλει σύρει τοὺς
ἀνθρώπους εἰς τὴν ὑποταγὴν διὰ τῆς ἀχωρίστου τῇ
χάρτι ἐλξεως, οὐχὶ δὲ διὰ τοῦ φόβου. »

(1) Σημ. Μεταξὺ τῶν σημαντικωτέρων στιγμῶν ὑπῆρξε καὶ ἡ ἐπομένῃ. Ὁ Αὐτοκράτωρ μὴ δυνάμενος πλέον νὰ ἀπαγγέλλῃ, παρεκάλεσε τὴν Αὐτοκράτειραν νὰ λέγῃ τὸ « Πάτερ ἡμῶν. » Ὅτε δὲ αὕτη ἐφθασεν εἰς τὸ « Γεννηθεῖτω τὸ θέλημα Σου ὡς ἐν Οὐρανῷ » οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς Γῆς, » ὁ Νικόλαος ἐφώνησε τρίς· « Γεννηθεῖτω, » « γεννηθεῖτω, » « γεννηθεῖτω ! »

(2) Σημ. Τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ Αὐτοκράτορος ἐκλείσεν ἡ Αὐτο-
κράτειρα ἡ ἴδια καὶ τοὺς δακτύλους ἐκράτησεν ἐπ' αὐτῶν ἑα-
σθ', κρυψάσαντες οὕτω, δὲν εἶχον ἀνάγκην στήριγματος. Τότε τὴν
ἠσπάσθη καὶ ἐπὶ μίαν ὀλόκληρον ὥραν ἔκειμεν μόνη παρὰ τὴν
νεκρικὴν κλίνην ἐκείνου, ὅστις μέχρι τελευταίας πνοῆς τὸσον θερ-
μῶς τὴν ἠγάπησε καὶ τὰ πάντα ἐπραξεν, ὅπως εὐαρεστήσῃ αὐ-
τὴν καὶ τῇ ἀποδόσῃ τὴν συζυγικὴν εὐγνωμοσύνην. Ἐν τῇ χρι-
στιανικῇ ἀγάπῃ, ἐν τῷ ἀκραίῳ συζυγικῷ ἔρωτι ἐξῆντησεν
ἡ Ἀλεξάνδρα, ὑπὸ τῆς ἀσθενείας καταθεσθαρμένη, τοιαύτην ἐκ
πλήττουσαν καρτερίαν καὶ ὑπομονήν, ἐφάμιλλον τοῦ μάλλον δε-
δοκιμασμένου στρατιώτου.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Β΄.

ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΠΑΣΩΝ ΤΩΝ ΡΩΣΣΙΩΝ.

Τῇ ἐπαύριον, 6 Ἰουνίου, ὁ Κ. Γκουστίνος ἔγραψε τὴν ἐπομένην περὶ τοῦ Μεγάλου Δουκὸς ἐπιστολὴν.

« Ἐπανεῖδον τὸν διάδοχον, ἐξήτασα αὐτὸν ἐπὶ μακρότερον χρόνον καὶ ἐκ τοῦ ἐγγυτέρου· δὲν ἔφε-
ρεν ἤδη τὴν στρατιωτικὴν στολὴν, ἥτις τὸν κατα-
πιέζει καὶ τῷ ἐξογκάνει τὸ ὕψος. Μοὶ φαίνεται,
ὅτι τὸ ἀπλοῦν κοινὸν ἔνδυμα τῷ ἀρμόζει κάλλιον.
Ἐχει σύνολον θελκτικόν, ἐφημερισμὸν εὐγενῆ ἀνευ
οἰαζομένης ἐντάσεως στρατιωτικῆς καὶ τὸ διακρί-
νον αὐτὸν εἶδος τῆς χάριτος ἀναμιμνήσκει ἡμῖν
τὸ τῆς σλαβικῆς φυλῆς ἀχώριστον θέλητρον. Ἀντὶ
τοῦ ζωηροῦ τῶν παθῶν τῶν θερμῶν κλιμάτων καὶ
τῆς ἀπαθοῦς ψυχρότητος τῶν βορείων ἀνθρώπων,
φέρει μίγμα ἀπλότητος, εὐκολίας μεσημβρινῆς καὶ

μελαγχολίας σκανδιναβικῆς. Οἱ Σλάβοι εἰσὶν Ἄραβες
ξανθοὶ ... Τὸ πρόσωπον τοῦ ἡγεμονόπαιδος τούτου,
μ' ὅλην του τὴν νεότητά, δὲν φέρει ὅσπιν τὸ ἀνάστημά
του τέρψιν· τὸ δέρμα του δὲν εἶναι πλέον θαλερόν· βλέ-
πει τις, ὅτι ὑποφέρει. Τὸ βλέφαρόν του κλίνει πρὸς τὴν
ἐξωτερικὴν γωνίαν τοῦ ὀφθαλμοῦ διὰ μελαγχολίας
προδιδούσης ἤδη τὰς ἐνασχολήσεις ἡλικίας μάλ-
λον προκεχωρηκυίας. Τὸ χάριεν αὐτοῦ στόμα δὲν
στερεῖται γλυκύτητος, ἡ δὲ Ἑλληνικὴ κατὰ κρότα-
ρον τομὴ (le profil) ἀναμιμνήσκει τὰ ἀρχαῖα νο-
μισματοσῆμα ἢ τὰς εἰκόνας τῆς Αὐτοκρατορίας Αἰ-
κατερίνης τῆς Μεγάλης. Ἀλλὰ διὰ τοῦ ἥθους τῆς
ἀγαθότητος, ὅπερ πάντοτε φέρει ἡ ὠραιότης, ἡ νεό-
της καὶ πρὸ πάντων τὸ Γερμανικὸν αἷμα, δὲν δύ-

ναταί τις νά μὴ ἀναγνωρίσῃ ἰσχυράν θέλησιν καὶ προφυλακτικὴν δύναμιν, ἥτις ἐμποιεῖ φόβον, ὑπάρχουσα εἰς πρόσωπον οὕτω νέον. Ὁ χαρακτήρ οὗτος εἶναι ἀναμφιβόλως ἡ σφραγὶς τοῦ πεπρωμένου καὶ μὲ πείθει, ὅτι ὁ ἡγεμονόπαις οὗτος εἶναι κεκλημένος ἵνα ἀναβῇ ἐπὶ τοῦ θρόνου· ὁ ἥχος τῆς φωνῆς αὐτοῦ εἶναι μελωδικός· καὶ τὸ δῶρον τοῦτο, σπᾶνιον εἰς τὴν οἰκογένειάν του, λέγεται, ὅτι ἐδόθη αὐτῷ ὑπὸ τῆς μητρός του. — Ὁ Ἀλέξανδρος λάμπει ἐν τῷ μέσῳ τῶν νέων τῆς συναναστροφῆς· καὶ ὁ ἀγνοῶν τὴν ἀπόστασιν, τὴν ὑπάρχουσαν κοινωνικῶς μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν ἄλλων, δὲν δύναται μολοντοῦτο νά μὴ θεωρήσῃ καὶ ὁμολογήσῃ αὐτὸν ὑπεροχὸν εἰς χάριν καὶ ἐντελῆ. Ἡ χάρις μαρτυρεῖ πάντοτε ἀγαθὴν διάθεσιν πνεύματος· τὸ εἶμα, ἡ ἐκφρασίς τῆς φυσιογνωμίας, ἡ στάσις ἐνὸς ἀνθρώπου φέρει τὴν ζωὴν! Τὸ σύνολον τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ ἐπιβάλλει καὶ θέλγει συνάμα. Οἱ Ῥῶσοι περιηγῶνται μοι ἀνῆγγελλον τὴν ὠραιότητά του ὡς φαινόμενον· καὶ τῆς ὑπερβολῆς αὐτῆς ἐλλειπούσης τῶν ἄλλων ἤθελον μείνει ἐκπληκτος, βλέπων τὸν Ἀλέξανδρον ἄλλως ὅμως ἀνεμνησκόμην τοῦ Ῥωμαντικοῦ ὕψους, τῆς ἀρχαγγελικῆς φυσιογνωμίας τοῦ πατρὸς του καὶ τοῦ θεοῦ του, τοῦ Μεγάλου Δουκὸς Μιχαῆλ τῷ 1815 ὅτε ἦλθον εἰς Παρισίους, ὅπου καὶ πρωτονομάσθησαν « ἡ ἡὺς τοῦ βορᾶ » καὶ κατέστην αὐστηρὸς τὴν κρίσιν, διότι ἠπατήθη· ἀλλὰ τοιοῦτος, ὁποῖος εἶναι, ὁ Μέγας Δούξ τῆς Ῥωσσίας μοι φαίνεται ἐν τῶν ὠραιωτάτων ἡγεμονικῶν πρωτοτύπων, ὅσα ποτὲ συνήντησα. »

Ἄπειροι ἐπίσης ὑπάρχουσιν αἱ περὶ τῆς νέας Αὐτοκρατείας εἰδήσεις καὶ πολλὰ εἰκονίζουσιν αὐτὴν ἄλλην Αἰκατερίνην Β'. « Ἡ ἡγεμονόπαις αὕτη, γράφει ὁ Σαυὶ, ἐνωρὶς ἤδη κατενόησε τὸ ὕψος τῆς θέσεως, εἰς ἣν προσεκλήθη, καὶ ἀξίως αὐτῆς παρεσκευάσθη. Πρὶν ἢ ἀναχωρήσῃ τῆς Δουκικῆς οἰκίας τοῦ Πατρὸς τῆς ἐπεθύμησε νά μάθῃ τὴν γλῶσσαν τῶν Ῥώσων, ὅπως δύνηται, ἔλεγε, νά κοινωνῇ ἀπ' εὐθείας καὶ ἄνευ μετολαβούντος τρίτου πρὸς τοὺς ἐπιθυμοῦντας νά ἴδωσιν αὐτὴν καὶ νά τῇ ὁμιλήσῃ περὶ τῶν συμφερόντων αὐτῶν. Λησμονήσασα τὴν γερμανικὴν καταγωγὴν τῆς ἐγένετο ἀληθὴς Ῥώσση· ὁ Λαὸς διέκρινε τοῦτο καὶ ἀπὸ καρδίας τὴν εὐγνωμονεῖ. » (1)

Εἶθε τὸ προσεχὲς μέλλον παρηγορήσῃ τὸν κόσμον ἐπὶ τῇ ἀπώλειᾳ τοῦ Νικολάου! Εἶθε, ὡς δὲν ἀμφιβάλλομεν περὶ τούτου ἐξ ὧν εἶδομεν καὶ γινώσκουμεν, εἶθε μακαρίζεται τὸ ὄνομα τοῦ Νικολάου, οὐχὶ μόνον δι' ὅσα αὐτὸς ἐπραξε ζῶν, ἀλλὰ καὶ δι' ὅσα ὁ Υἱὸς Αὐτοῦ θέλει πράξει! Εἶθε ἡ βασιλεία τοῦ Ἀλεξάνδρου μαρτυρήσῃ καὶ ἐπιβεβαιώσῃ τὸ ἐβελικὸν ῥῆμα « ὁ γεννήσας υἱὸν οὐκ ἀπέθανε! » Εἶθε τοῦ Ἀλεξάνδρου ἡ Βασιλεία ἀποδώσῃ εἰρήνην τῷ κόσμῳ, εἰρήνην διαρκῆ, δικαίαν, ἀκλόνητον, σπυρριζομένην ἐπὶ βάσεων εὐρυτάτων ἠθικῆς καὶ δικαιοσύνης, οὐχὶ δὲ ἐπὶ κρηπίδος χαρτίνου, συνομολογιῶν ἐφη-

μέρων καὶ αὐθαιρέτων! Τοιαῦτα κατορθώματα καὶ μόνον θέλουσι παρηγορήσῃ τὸν κόσμον, καὶ τὴν Ῥωσσίαν ἰδίως, διὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ Νικολάου Α'.

Ὁ Κύριος ἀναπαύσαι τὴν ψυχὴν Αὐτοῦ καὶ ἐπιεικῶς κρίναι Αὐτόν!

T. * *

ΠΟΙΚΙΛΙΑ.

Δικαίως θαυμάζομεν τοὺς κολοσσούς τῶν σημερινῶν πολεμικῶν στόλων· διότι τῶντι μηχανῇ γιγαντώδεις φαίνονται ἐξαντλήσασαι ἐπὶ τέλους ὁλόκληρον τὸν νοῦν τοῦ ἀνθρώπου. Δὲν δυνάμεθα μολοντοῦτο νά μὴ ὁμολογήσωμεν, ὅτι καὶ οἱ ἀρχαῖοι, εἰ καὶ μὴ τελειοποιήσαντες, ὡς οἱ νεώτεροι τὴν τέχνην τοῦ πλοῦ, κατεῖχον μολοντοῦτο τὸ μυστήριον τῶν γιγαντῶδων κατασκευασμάτων.

Μεταξὺ τῶν σημαντικωτέρων τῆς ἀρχαιότητος πλοίων διακρίνεται τὸ Πτολεμαίου τοῦ Φιλοπάτορος μήκους 280 πήγων, πλάτους 33 καὶ ὕψους 48, ἔφερε δὲ 4,000 ἐρέτας, 4,000 ναύτας καὶ 3,000 στρατιώτας. Τὸ πλοῖον δὲ ὅπερ ὁ αὐτὸς ἡγεμὼν κατασκευάσας διὰ τὸν ἐπὶ τοῦ Νεῖλου πλοῦν εἶχεν ἐπίσης κολοσσίαις διαστάσεσι. Μολοντοῦτο τὰ πλοῖα ταῦτα δὲν συνηγωνίζοντο πρὸς τὸ τοῦ ἱερῶνος ναυπηγηθὲν ὑπὸ τοῦ Ἀρχιμήδους διὰ τὴν περιγραφὴν τοῦ ὁποῖου ὁ Μοσκιὰν ἐξώθευσε τόμον ὁλόκληρον. Οὕτω ἡ ξυλίσια ἢ δαπανηθεῖσα διὰ τὸ πλοῖον τοῦτο ἤρκει διὰ τὴν ναυπήγησιν 60 γαλερῶν ὑπῆρχον τόσαι ἐν αὐτῷ αἰθουσαι ὅσαι ἐν παλατίῳ, ἐστιατόρια, εἰς αἷμα κῆποι, μύλοι, λουτρά, νῆες, ἵπποστάσια, κ. τ. λ., περιεκυκλοῦτο διὰ σιδηροῦ χαλαρώματος ὑπερασπιζομένου ὑπὸ ὀκτὼ πύργων καθωπλισμένων πολεμικαῖς μηχαναῖς, τῶν ὁποίων ἐκάς ἡρρίπτε λίθους 300 λιτρῶν ἢ βέλη 12 ὀργυῶν εἰς ἀπόστασιν ἡμισείας λεύγης.

Ἀπὸ τίνος γίνεται λόγος περὶ ἀνεγέρσεως κολοσσαίου μνημείου τῷ περικλεεῖ τρυφωδοποιῷ τῆς Ἀγγλίας Σεκσπείρ. Τὸ μνημεῖον τοῦτο θέλει συνίστασθαι εἰς χυτὸν ἀνδράντη τοῦ ποιητοῦ, ὕψους 100 ποδῶν, ἔχοντα δὲ τὸ ἐνδον κενὸν καὶ διηρημένον εἰς τρία πατώματα, ἕκαστον συγκεκλιμένον ἐξ αἰθούσης κυκλικῆς 15 ποδῶν ὕψους καὶ 80 ποδῶν περιφερείας. Αἱ τρεῖς δ' αὐταὶ αἰθουσαι θέλουσι κοσμεῖσθαι ἐκ κρηπίδων παριστωσῶν σκηνὰς τῶν τραγῳδιῶν τοῦ Σεκσπείρου. Ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ πρώτου πατώματος θέλει ὑπάρχει προσέτι ἀγαλμα τῆς βασιλείας Βικτωρίας καὶ ἕτερον τοῦ Πρ. Ἀλβέρτου. Ἐλικοειδὲς κλίμαξ θέλει ὁδηγεῖ εἰς τὰ τρία πατώματα· ἐν δὲ τῷ τρίτῳ καὶ τελευταίῳ, τῷ ἐν τῇ κεφαλῇ εὐρισκομένῳ, θέλει δύνασθαι ὁ θεωρῶν διὰ τοῦ ἀνοίγματος τῶν ὀφθαλμῶν, ὧν τὸ πλάτος ἐστὶν,

(1) Σημ. Ἡ Αὐτοκράτειρα Μαρία, γεννηθεῖσα τῇ 8 Αὐγούστου 1824, φέρει ἡλικίαν 35 ἐτῶν.